

**НЯКОИ ВЪПРОСИ НА ПРАВОТО НА СЪДРУЖНИКА
В ООД ДА БЪДЕ ОСВЕДОМЯВАН ЗА ХОДА НА ДРУЖЕСТВЕНИТЕ
ДЕЛА И ДА ПРЕГЛЕЖДА КНИЖАТА НА ДРУЖЕСТВОТО**

Доц. д-р Николай Колев

Секция по гражданскоправни науки, Институт за държавата и правото при БАН

**SPECIFIC QUESTIONS OF THE RIGHT OF THE LLC SHAREHOLDER
TO BE INFORMED ABOUT THE ACTIVITY OF THE COMPANY
AND TO REVIEW THE COMPANY BOOKS**

Associate Professor Dr. Nikolay Kolev

Department of Civil Law, Institute for the State and the Law

Резюме

Докладът анализира дискуссионните въпроси в практиката на ВКС относно правото на съдружника в ООД да бъде осведомяван за хода на дружествените дела и да преглежда книгата на дружеството. Разгледани са различните правомощия, включени в съдържанието на посочените права, както и съответстващите им задължения на дружеството.

Ключови думи: *права на съдружника, ООД, управление.*

Abstract

The report analyzes the controversial questions in the case law of the Supreme Cassation Court about the right of the LLC shareholder to be informed about the activity of the company and to review the company books. The author reviews the different competences included in the content of the said rights and their corresponding obligations of the company.

Key words: *shareholder rights; LLC; management.*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2020.70>

1. Позицията на ВКС

Правото на контрол на съдружника върху дейността на дружеството субсумира правото на съдружника на информация, съдържащо в равни възможности – правото да се преглеждат книгата на дружеството и правото на всеки съдружник да бъде осведомяван за хода на дружествените работи; така дефинираното право обаче не включва задължително в съдържанието си и непременно полагане на труд в офиса на дружеството. Съдържанието на правото на контрол включва възможността на всеки един съдружник в ООД (арг. чл. 123 ТЗ) да получава по всяко време информация за цялостното състояние на дружеството, както и във възможността да преглежда търговските книги и дружествените книжа. Така очертани, тези правни възможности имат твърде широк обхват и до известна степен в отделни хипотези могат да доведат и до засягане на интересите на дружеството, например с оглед на конкурентна дейност, тъй като не съществува такава забрана за съдружниците за разлика от управителя¹.

Съдружникът притежава правото да бъде осведомяван за хода на дружествените дела и това право е неотменимо и е регламентирано с повелителна правна норма².

¹ Р. № 966 от 7.07.2003 г. на ВКС по гр. д. № 1730/2002 г., V г. о.

² Р. № 133 от 22.11.2011 г. на ВКС по т. д. № 17/2011 г., I т. о., ТК.

Задължението за предоставяне на информация не може да се разглежда като задължение за изготвяне и изпращане на подробни писмени отчети за текущата дейност на дружеството³. Задължението по чл. 123 ТЗ не е за предоставяне на самата документация (и то в оригинал), а за предоставяне на достъп до нея; не може да бъде вменено като задължение на дружеството и създаване на пълна паралелна документация, която да бъде предоставяна на съдружниците⁴.

ВКС е разгледал следната хипотеза. До определен момент съдружничка в ООД е полагала личен труд в дружеството и е имала достъп до офиса, като е работила с клиенти, сключвала договори и пр. Общото събрание на дружеството е приело решение за сключване от дружеството на трудови договори с управителите и със съдружниците, но съдружничката е отказала да сключи трудов договор, затова общото събрание на съдружниците е приело решение, въз основа на което ѝ е отказан фактически достъп до офиса с цел препятстване на работата ѝ в дружеството по начина, който тя считала за удачен за нея (без трудов договор). Съдружничката е предявила иск по чл. 71 ТЗ, с който е поискала от съда да се осъди дружеството да преустанови нарушението, т.е. за възстановяване на правото ѝ на достъп до офиса и книгата на дружеството. ВКС приема, че това решение на общото събрание на съдружниците не подлежи на контрол по реда на исковото производство по чл. 71 ТЗ. Действията на дружеството не са в разрез със закона, тъй като съдружниците в дружеството с ограничена отговорност нямат законово задължение за полагане на личен труд, за разлика от персоналните дружества, за да се приеме, че съдружничката е била лишена от тази възможност, още повече че ограничаване на достъпа до офиса за ежедневната ѝ работа в него, при отказ за оформяне на тези отношения съобразно взето решение на общото събрание, не означава автоматически ограничение на контролните права, визирани в чл. 123 ТЗ. Осъществяване на трудова дейност в офиса на дружеството е специфично трудово занимание, различно от упражняване на контролни права, тъй като съдружничката би могла да има достъп до помещенията на дружеството в рамките на работното време на дружеството, но съобразно съдържанието и рамката на така очертаните права – преглед на дружествени книжа и прочее. Съдружничката е присъствала на следващи провеждани в дружеството общи събрания на съдружниците, което води до извод, че с присъствието си е упражнявала или най-малкото е разполагала с възможността да упражнява контролните си права по отношение на дружествените работи. Наред с това дружественият договор на ООД не съдържа уговорки за лично участие на всеки съдружник в работата на дружеството. Самото задължение на съдружника да участва в управлението и да оказва съдействие за осъществяване на дружествената дейност – чл. 124 ТЗ, намерило отражение и в дружествения договор, не означава такова участие, каквото съдружникът намери за добре, а подчинение на общата воля на съдружниците, която в конкретния случай е включвала определени изисквания, очевидно неизгодни за съдружничката⁵.

2. Коментар

2.1. Всеки съдружник в ООД има право да бъде осведомяван за хода на дружествените дела и право да преглежда книгата на дружеството (чл. 123, предл. трето и четвърто ТЗ). Тези права имат служебна функция, защото са предназначени да обезпечат

³ Р. № 286 от 28.02.2002 г. на ВКС по гр. д. № 1096/2001 г., V г. о.

⁴ Р. № 286 от 28.02.2002 г. на ВКС по гр. д. № 1096/2001 г., V г. о.

⁵ Р. № 966 от 7.07.2003 г. на ВКС по гр. д. № 1730/2002 г., V г. о.

на съдружниците възможността да получат достъп до информацията и документите за търговската дейност и финансовото, правното и стопанското състояние на дружеството, което да позволи на съдружниците да вземат информирано решение как да упражняват другите си членствени права. Информацията за дейността на дружеството е от значение за начина на гласуване на съдружниците в общото събрание на съдружниците и за преценката дали да се предяви иск по чл. 74, ал. 1 ТЗ за отмяна на прието решение от общото събрание на съдружниците, но тя стои в основата и на решението на съдружника да напусне дружеството (като прехвърли дяловете си на друг съдружник или трето лице или като упражни правото си по чл. 125, ал. 2 ТЗ). Тези права съставляват израз на персоналния характер на ООД. Всеки съдружник разполага с тези права независимо от размера на дела му в капитала.

2.2. Всеки съдружник има право да получава по всяко време информация за цялостното състояние на дружеството, както и да преглежда търговските книги и дружествените книжа. Тези две права могат да се упражнят и чрез пълномощник. Информацията и документите могат да бъдат обективирани на хартиен носител или да бъдат в електронна форма. При упражняване на тези права съдружникът може да ползва експерти. Те могат да се упражняват по време на заседание на общото събрание и извън него.

Анализираните права могат да бъдат упражнени заедно или поотделно, например съдружникът може да се задоволи само да поиска информация по определени въпроси на дружествената дейност. Ако съдружникът поиска да прегледа дружествените книжа, дружеството трябва да му предостави достъп за преглеждане на финансовите и счетоводните документи (счетоводен баланс, финансови отчети, годишни доклади на управителя за дейността на дружеството, първични счетоводни документи), до търговските договори с доставчици и клиенти, трудовите договори и договорите за управление, както и до всички други документи с отношение към дружествените дела (например лицензии и разрешения, административни актове за налагане на принудителни административни мерки, наказателни постановления за налагане на административни наказания, документи по съдебни дела, по които дружеството е страна).

Всеки съдружник има достъп и до материалите по точките от дневния ред на свикано общо събрание на съдружниците, до книгата за дяловете и протоколната книга за решенията на общото събрание (чл. 143, ал. 1 ТЗ), както и до информацията и документите относно изпълнението на членствените задължения от другите съдружници.

2.3. Всеки съдружник има право да прегледа дружествените книжа, включително да направи извлечение или копие от тях на свои разноски. Но, както приема ВКС, дружеството няма задължение за изготвяне и изпращане на съдружниците на подробни писмени отчети за текущата си дейност или за предоставяне на самата документация (в оригинал или копие), а само за предоставяне на достъп до нея, защото не може да бъде вменено като задължение на дружеството създаването на пълна паралелна документация, която да бъде предоставяна на съдружниците.

При ООД липсва правило като правилото относно предоставянето на писмените материали, свързани с дневния ред на общото събрание на акционерите (чл. 224 ТЗ). Специални правила за предоставяне на информация и документи се прилагат при преобразуване на дружеството (чл. 262н ТЗ и чл. 264б ТЗ). Те установяват задължение за дружеството да предоставя на съдружниците и акционерите информация и документи, въз основа на които всеки съдружник или акционер да реши дали да подкрепи преобразуването и параметрите му.

2.4. За да упражни анализираните права, съдружникът трябва да отправи искане, адресирано до управителя на дружеството, да му бъде предоставена информация за хода на дружествените дела и достъп за преглеждане на книжата на дружеството. В искането си съдружникът трябва да посочи конкретно по какви въпроси иска да получи информация и кои дружествени книжа иска да прегледа. Съдружникът има право да прецени дали ще поиска само определена информация или и осигуряване на достъп до дружествените книжа, за да може да ги прегледа и да направи копие от тях на свои разходи. Не е необходимо съдружникът да мотивира искането си за получаване на информация или достъп до дружествените книжа.

В закона няма изискване искането да бъде в писмена форма за действителност, но писмената форма е препоръчителна с цел улесняване на доказването на факта на отправяне на искането, съдържанието му и получаването му от дружеството. В закона не са установени изисквания и относно начина, по който искането да достигне до дружеството – то може да бъде връчено лично от съдружника (или негов пълномощник) на управителя, да бъде изпратено по факс, по пощата или чрез куриер, да бъде връчено чрез нотариус. Съществено е съдружникът да може да ангажира необходимите доказателства, чрез които да се установи достигането на искането му до дружеството.

Законът не посочва срок за предоставяне на информацията и достъпът до дружествените книжа – те трябва да бъдат предоставени в разумен срок. Отговорът на дружеството, съдържащ поисканата от съдружника информация, може да бъде на хартиен носител или в електронна форма.

Нормално е достъпът до дружествените книжа да бъде предоставен на адреса на управление на дружеството, но дружеството има право да посочи и друго място, където съдружникът ще има възможност да се запознае със съответните документи (например офиса на счетоводната къща, която поддържа счетоводството на дружеството). Това е възможно обаче само при условие, че дружеството има обоснован интерес достъпът до дружествените книжа да бъде предоставен на това друго място и действа добросъвестно, т.е. предоставянето на достъпа до дружествените книжа на друго място не прави невъзможно и не затруднява съществено упражняването на анализираните права на съдружника.

Задължени да предоставят информация в разумен срок са както управителят и контролорът, така и служителите на дружеството.

2.5. Ако въпреки отправеното искане съдружникът не бъде осведомен за хода на дружествените дела и не му бъде предоставен достъп до дружествените книжа, той може да се защити чрез иск по чл. 71 ТЗ за осъждане на дружеството да изпълни искането му (т.е. да му предостави поисканата информация за дружествените дела и да му предостави дружествените книжа). За да се уважи искът, необходимо е съдружникът да докаже, че е предприел действия за упражняване на правото си – отправил е конкретно искане до дружеството, което е получено от него и неоснователно не е изпълнено. Тези факти могат да се доказват както с писмени доказателства, така и със свидетелски показания.

Ако предоставянето на поисканата информация и достъпът до дружествените книжа са отказани с решение на общото събрание, отмяната на това решение може да се иска чрез иск по чл. 74, ал. 1 ТЗ.

2.6. Разглежданите права могат да бъдат ограничени в дружествения договор, например като се лимитира броя на запитванията за определен период от време, да се

посочат конкретните обстоятелства, за които съдружниците могат да се информират (например за водени преговори, сключени договори и тяхното изпълнение, дадени обезпечения, събрани вземания, платени неустойки и други претърпени загуби и т.н.). Тези права обаче не могат да бъдат изключени (отменени) изцяло от дружествения договор или от решение на общото събрание. Понеже в закона не се съдържа ред за упражняване на тези права, такъв ред може да се предвиди в дружествения договор, например как да се поставят въпросите от съдружниците (писмено или устно), в какъв срок и как трябва да се отговори, какви са последиците при неполучаване на отговор.

При настоящата пределно широка редакция на анализираната законова разпоредба (чл. 123, предл. трето и четвърто ТЗ) отказът да се предостави информация за дружествените дела или достъп до дружествените книги, аргументиран с необходимостта от защита на дружествените интереси и с вероятността съдружникът да злоупотреби и да причини вреди на дружеството, твърде вероятно би довел до възникването на спор между съдружника и дружеството относно предметния обхват и предпоставките за упражняване на правата по чл. 123, предл. трето и четвърто ТЗ.

За контакти: доц. д-р Николай Колев
Секция по гражданскоправни науки
Институт за държавата и правото при БАН
e-mail: n_t_kolev@abv.bg